

YİRMİNCİ YÜZYIL İKİNCİ YARISI TÜRK-ALMAN ŞİİR VE YAZIN DİLİ ÖRNEĞİNDE ALIŞILMAMIŞ BAĞDAŞTIRMALAR İLE İLGİLİ KURAMLAR VE ANLAM YAPILARI*

Ömer Lütfi İSPİRLİ**

Öz

Son yüzyıl içerisinde dildeki gelişmelere paralel olarak söz sanatları içerisinde eğretilme ile ilgili onlarca kuram ileri sürülmüştür. Bu çalışmaların neticesinde eğretilme önemli bir yere gelmiştir. Bu çalışmada eğretilmenin bir türü olan *alışılmamış bağdaştırmaların* önemi, anlamı ve alışılmamış bağdaştırmalar ile ilgili kuramlar araştırılmıştır. Türkçe ve Almancada özellikle şiir dilinde kullanılan alışılmamış bağdaştırmalar ilgili ulusların düşünme ve dünyayı algılama biçimlerinin de sonucunda ortaya çıkan birer dilsel ve bilişsel figürlerdir. Dilin son derece geniş olanaklarından yararlanılarak gerçekleştirilen alışılmamış bağdaştırmalar güçlü imgeler içeren öğelerdir. Alışılmamış bağdaştırmaları anlamamızdaki en önemli sorun bu farklı kategorideki sözcüklerin ilgili kültürdeki imgelem gücünde ve sözcüklerin derin anlamlarında yatmaktadır. Sözcüklerin imgelem gücü ve derin anlamları bir yerde alışılmamış bağdaştırmaların en önemli özelliği durumundadır. Alışılmamış bağdaştırmaların olduğu şiirler okuyucu/dinleyicinin hemen okuyup geçmediği, bir süre de olsa üzerinde düşünüp anlamaya ve yorumlamaya çalıştığı şiirlerdir. Alışılmamış bağdaştırmalar dile aykırı bir yapı içerisindedir. Ancak yazın ve şiir dili içerisinde dile olağanüstü bir anlam katar. Dildeki çarpıcı özellikleriyle yazar/şairlerin özgün düşünce ve duygularını sanatsal estetik yoluyla aktardıkları tasarımlar haline gelmiştir. Alışılmamış bağdaştırmalar imgeler yoluyla okuyucu/dinleyicinin zihninde yeni çağrışımlar ve tasarımlar oluşturur. Alışılmamış bağdaştırmalar Türk ve Alman edebiyatı alanında daha çok şiir dilinde okuyucu/dinleyicinin imgelem dünyasına geniş duygu, düşünce, görüntü ve tasarımlarıyla farklı bir renk katar.

Anahtar Kelimeler: Eğretilme, Anlam Bilimi, Alışılmamış bağdaştırmalar.

* Bu makale 2014 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında hazırlamış olduğum “*Almanca ve Türkçede Eğretilme Süreci*” başlıklı doktora tezimizden yararlanılarak üretilmiştir.

** Dr. Öğrt. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, omer.ispirli@gop.edu.tr, Orcid No: 0000-0002-8575-843X

Makale Gönderilme Tarihi: 11 Ocak 2021 Makale Kabul Tarihi: 05 Mart 2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

THEORIES AND SEMANTIC STRUCTURES ON SEMANTIC DEVIATIONS IN THE VERSE AND PROSE WORKS OF THE TURKISH AND GERMAN LANGUAGES IN THE SECOND PART OF THE TWENTIETH CENTURY

Ömer Lütfi İSPİRLİ

Abstract

Tens of theories on metaphors among figures of speech have been proposed in parallel with the linguistic developments that have occurred in the past century. As a result of these studies, the use of metaphors has acquired significant importance among figures of speech. This study searches the importance of semantic deviations – a type of metaphors- their meanings, and theories on them. Semantic deviations used specifically in the poetry of the German and Turkish languages are linguistic and cognitive figures stemming from the way these two nations think and perceive the world. Formed by benefiting from the numerous opportunities offered by languages, semantic deviations are elements which include powerful imagery. The biggest challenge in understanding semantic deviations lies in the fact that these words in a different category have imagery power and deep meanings in the related culture. In a sense, the imagery power and the deep meanings of words constitute the most important characteristics of semantic deviations. The poems with semantic deviations are those the readers or the listeners do not read or listen rapidly and they are such poems that make readers and listeners contemplate and expound for some time. Semantic deviations are anomalous in languages. However, they provide the prose and poetry art forms with extraordinary meanings. With their dramatic characteristics they have become representations through which authors/poets have communicated their original thoughts and emotions using artistry and aesthetics. Through images semantic deviations form novel connotations and representations in the minds of the readers/listeners. In Turkish and German literature, especially in poetry, semantic deviations with their extensive emotions, ideas, images and representations enliven the imagery worlds of the readers/listeners.

Key Words: Metaphor, Semantic, Semantic deviations,

Giriş

Bu çalışmada *alışılmamış bağdaştırmaların* yazın ve şiir dilindeki kullanımı, tanımı ve anlamı ile ilgili birbirinden farklı görüşler üzerinde durulmuş;

alışılmamış bağdaştırmalar hakkında ileri sürülen kuramlar açıklanmaya çalışılmıştır.

Alışılmamış bağdaştırmalar yirminci yüzyılın ikinci yarısındaki modern şiirin vazgeçilmez öğeleri olmuştur. Yirminci yüzyıl genel olarak baktığımızda büyük savaşların, açlık, sefalet, göç ve acıların yaşandığı; fikri, felsefi akımlar gibi bilimsel, teknolojik gelişmelerin ve buluşların baş döndürücü bir hızla geliştiği bir zaman olarak görülmektedir. Bu yaşantı ve olayların dile ve edebiyata yansması da kaçınılmaz olmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası Alman şiirinde ortaya çıkan modern anlayış ve buna paralel olarak Türk şiirinde gelenekten koparak bir değişimin sonucunda ortaya çıkan İkinci Yeni Akımı şiirde birçok yeniliği de beraberinde getirmiştir. Burada çalışmamız açısından önemli olan şiirlerdeki imgesel özelliklerin, anlamsal sapmaların, düşünce, duygu ve çağrışımların bu dönemde daha da çok belirgin olarak ortaya çıkmasıdır.

Şiirin özü dildir. Şiir, sözcüklerin aza indirgenip anlamın genişlediği bir sanattır. Şiir, dilin kullanım özellikleri itibariyle estetik önemin üst düzeyde tutulduğu yazın türüdür. Şiir okuyucu/dinleyiciyi etkileme gücünü dili ustaca kullanan şairden alır. Şiirde kullanılan göstergeler düzyazıdan daha farklı bir dil kullanımıyla karşımıza çıkar. Günlük dilin sözcükleriyle oluşan şiir, zengin imgeler yoluyla okuyucu/dinleyiciyi etkiler. Şaire özgü duygu ve düşünceler belirli kurallar içerisinde dilsel oyunlar tarzında ortaya konulur. Anlam zenginliğine sahip şiir dilindeki asıl amaç konuşma dilinden, diğer yazın türlerinden farklı olarak az sayıdaki sözcükle okuyucu/dinleyicinin zihninde yeni imajlar, çağrışımlar ve tasarımlar oluşturmaktır. Bunu da yaparken şiirin harcı olarak tanımlayabileceğimiz eğretileme gibi söz sanatlarından ve eğretilemenin bir türü olan alışılmamış bağdaştırmalardan yararlanır.

İmgeler bir şiirin ana unsurudur ve şiir sanatında önemli bir yere sahiptir. Özellikle imgelerin alışılmamış bağdaştırmalar yoluyla aktarılması şiire estetik bir değer katmaktadır. Bu yüzden güçlü imgeler içeren alışılmamış bağdaştırmalar okuyucu/dinleyici üzerinde oldukça etkili olmaktadır.

Şairler, edebî bir dille daha az sözcük kullanarak daha fazla anlamsal içerikteki düşünce, duygu ve tasarımlarını okuyucu/dinleyiciye aktarmak isterler. Şairler göstergeleri dilin tüm olanaklarından yararlanarak çeşitli birleşimler ve cümle öbekleri şeklinde bir araya getirirler. Dilin anlam yapısını zorlayarak gerçekleştirilen bu tür öğeler okuyucu/dinleyici tarafından ilk başta zor anlaşılabilir. Alışılmamış bağdaştırmaları anlamamızdaki en önemli sorun bu farklı kategorideki sözcüklerin, cümle öbeklerinin ilgili kültürdeki imgelem gücünde ve sözcüklerin derin anlamlarında yatmaktadır. Çünkü bu bir anlamsal olaydır ve sözcüklerin

imgelem gücü ve derin anlamları bir yerde alışılmamış bağdaştırmaların en önemli özelliği durumundadır. Hiçbir sözlükte bulunmayan, dilde yeni bir buluş ve yeni bir anlamsal değeri olan alışılmamış bağdaştırmalar okuyucu/dinleyicinin imgelem gücüne bağlı olarak algılamada değişkenlik gösteren, uzun süre insan belleğinde kalabilen öğelerdir. Zaten alışılmamış bağdaştırmaların olduğu şiirler okuyucu/dinleyicinin hemen okuyup geçmediği, bir süre de olsa üzerinde düşünüp anlamaya ve yorumlamaya çalıştığı şiirlerdir.

Eğretilemelerin genelde bir uzlaşma sonucu ortaya çıktığı görülür. Alışılmamış bağdaştırmalar ise şairlerin özgün tarzda oluşturdukları, edebî bir estetiği de gerektiren ürünleridir. Bu yüzden her bir alışılmamış bağdaştırma aynı zamanda ilgili toplumların yaşantı ve kültürel değerlerinin birer parçası durumundadır.

Alışılmamış bağdaştırmalar dile aykırı bir yapıya sahip olmasına rağmen dil sistemi içerisinde yer alır ve bu yüzden de anlam bilimin günümüzde tartışmalı bir konudur. Harald Weinrich'in 1976 yılında alışılmamış bağdaştırmaların anlam özelliklerini etraflıca açıklamasıyla başlayan bu süreç bu konudaki çalışmaların temelini oluşturur. Alışılmamış bağdaştırmalar günümüz dil ve edebiyat biliminin önemli bir çalışma konusudur.

Aristoteles bundan iki bin üç yüz yıl önce *Poetika* adlı eserinde şiir sanatı ve başarılı bir şiirin oluşumu konusunda eğretilemenin önemine değinmiştir. Aristoteles'in eğretileme düşüncesini kuramsal olarak temellendirmesi ile başlayan bu süreç dilde bir süs ve yabancı sözcükler ile yeni bir şey elde etme olarak görülse de günümüzde eğretileme anlayışı çok farklı bir düzleme yerleşmiş olup karmaşık bir bilişsel süreç haline gelmiştir. Özellikle geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından itibaren eğretileme konusundaki çalışmalar bir hayli artarak söz sanatları içerisinde büyük bir ilgi kaynağı olmuştur. Günümüzde eğretileme konusu dil sistemi içerisinde hâlâ tartışmalı bir şekilde varlığını korumakta olup bilişsel çalışmalarla birlikte birçok disiplinin de ilgi alanı içerisinde önemini sürdürmektedir.

Bu çalışmada her iki kültürün şiirlerindeki alışılmamış bağdaştırmaların estetik önemine ve bunlarla ilgili anlamsal problemlere yönelik tartışmalara da katkıda bulunmak amaç edinilmiştir.

Alışılmamış Bağdaştırmalar

Aksan (2009: 84) alışılmamış bağdaştırmaları “anlam belirleyicileri¹, anlam ayırıcıları² arasında uyum bulunmayan birleştirmeler” olarak açıklar. Yazın dili ve özellikle de şiir dilinde okuyucu/dinleyicide etkili anlatım, duygu değeri, değişik imge ve tasarım uyandırmak amacıyla yararlanılan eğretileme türüdür. Anlam belirleyicileri ve anlam ayırıcıları arasında uyum olmayan bu bağdaştırmalar özellikle şiir dilinde okuyucu/dinleyici üzerinde güçlü bir imgesel etki bırakır.

Weinrich (akt. Braak, 1990: 45) alışılmamış bağdaştırmayı tarif ederken eğretilmeli ifadenin gerçek anlamı ile çelişmesini vurgular: “Eğer bir sözcük deneyim ve tecrübeler yoluyla edindiğimiz anlamından dar anlamda bile sapıyorsa bu ayrılığı algılar ve eğretilmeyi alışılmadık hissederiz.” Celan’ın “kapkara süt” örneğini verir. Renk çelişmesinin bir sapma gerçekleştirdiğini belirtir ve imgeler arasındaki mesafeyi gösterir.

Aksan (2004: 38) alışılmamış bağdaştırmaları; genel dilde mecazlara ait olduğunu, dil bilimciler tarafından da aktarma adı altında ele alındığını belirterek “tamamen şairin/yazarın zihninin bir ürünü olup dilin etkileyici yönünü güçlendiren en önemli olgulardan birisidir” şeklinde açıklar.

Toklu (2003a: 19) alışılmamış bağdaştırmaların “özel bir dil” olduğunu belirterek şu şekilde açıklar: “Edebî yapıtlarda yazarlar genellikle gündelik dilden farklı, ses, sözcük, sözdizimi ve anlam düzlemlerinde gündelik dilin kullanımından sapan özel bir dil kullanırlar. Kısa öykü, roman gibi yazın türlerinde ve özellikle şiirde sık sık başvuru yapılan sapma biçimlerinden biri de, gündelik dilin seçme ve birleştirme kurallarının dışına çıkarak oluşturulan alışılmamış bağdaştırmalardır.” En önemli özelliklerini ise; “dilde ilk kez oluşturulmaları, şair/yazara özgü olmaları ve estetik bir değer taşımaları” olarak gösterir (Toklu, 2003b: 146).

Coşkun (2007: 322) alışılmamış bağdaştırmayı “dilnin mantığına ters düşerek oluşturulan ifadeler” ve “sınırları çizilmemiş genel terimler” olarak tanımlar. Buradaki ifadelerden şu sonucu çıkartabiliriz: Eğretilmeli bir ifade alanlar arasındaki ortak noktanın anlaşılması eğretileme türlerine göre farklılık gösterir. Eğer bir eğretilmeli ifade şair/yazara özgü olarak ilk kez

¹ Anlamsal belirleyiciler ve özellikler (İng. semantic markers): (bkz. Aksan, 2006: 149). Yapısal dilbilimin Avrupadaki yandaşları anlam belirleyicilerini (Fr. Sème) adıyla ele almışlardır. (bkz. Aksan, 2009: 49)

² Anlam ayırıcılar (İng. semantic distinguishers). Anlam ayırıcıları sözcüğün en belirgin niteliklerini gösterir. Örn: keman, viyolonsel, flüt, piyano gibi dört müzik aletinden ilk ikisi yaylı, üçüncüsü nefesli, dördüncüsü vurmali çalgıdır. Ayrıca “büyük” ve “küçük” biçiminde nitelenebilir. Ancak her birimin ortak anlam ayırıcısı ‘müzik aleti’ dir (bkz. Aksan, 2009: 50).

ortaya çıkıp alanlar arasında mantıksal bir bağdaşmadan sapma gösteriyor; alanlar arasında daha hâlâ anlamsal bir bağlantı kurulabiliyor ve bunun sonucunda ortaya çıkan karşıtlığı da algılamamızı sağlıyorsa bunun bir alışılmamış bağdaştırma olduğunu söyleyebiliriz. Şiir dilindeki alışılmamış bağdaştırmalar yazar/şaire özgü zihinsel ve özgün tasarımlar olup anlam bilimsel olarak açıklanması zor fakat okuyucu/dinleyicinin imgelem ve çağrışım gücüne bağlı yorumlanarak anlaşılabilen teknik ifadelerdir. Alışılmamış bağdaştırmalar duygu-tasarım-dil arasında gerçekleşen bir anlam olayıdır. Alanlar arasında bir benzerliğin çok zor kurulduğu bu bağdaştırmalar gücünü imgelerden alır.

Eğretileme genelde bir uzlaşma sonucu ortaya çıkar. Alanlar arasında mantıksal bir ilişki söz konusudur. Alışılmamış bağdaştırmalar ise yazar/şairlerin özgün yapıtlarıdır. Bu tür bağdaştırmalarda göze çarpan ilk özellik alanlar arasında mantıksal bir ilişkinin bulunmamasıdır. Farklı kategoride bulunan bu tür sözcükler okuyucu/dinleyiciyi alanlar arasında dar anlamdaki bir kesişme noktasına götürebilmektedir. Sözcüklerin burada yan anlamları, duygu değerleri, imgesel özellikleri ve çağrışımları kadar derin anlamları da önemli bir rol oynamaktadır. Kültürden kültüre, kişiden kişiye değişen bu algılama durumu okuyucu/dinleyiciye dilde, anlam bilimsel olarak açıklanması zor ancak yorumlanarak açıklanabilen bir durumu da göstermektedir.

Alışılmamış Bağdaştırmalar ve Anlam Bilim

Anlam bilim dilin gerçeklikle ilgisini araştıran bir disiplindir. Eğretileme ise dil sisteminin bir parçasıdır. Anlamsal algılama olayıdır. Dilsel bir sapmadır. Daha doğrusu dilin kullanımında ortaya çıkan bir sapmadır. Alışılmamış bağdaştırmalar ise dildeki anlamsal sapmadır. Eğretileme dil sistemi içerisindeki göstergelerin yan anlamları ile ilgili anlamsal bir söylemdir. Anlamsal bir eksiklik yoluyla bilinir. Dilsel bir olgu ve mantıksal bir algılama şeklidir. Bu yüzden eğretilemeleri dile aykırı bir sistem içerisinde görmek gerekir. Mevcut sistem dışında ve dile olağanüstü bir özellik katan sihirli ve sınırları belli olmayan aykırı, sistem dışı bir alandadır. Bu yüzden eğretileme anlam bilimin önemli bir sorunudur.

Eğer dildeki göstergelerden bahsediliyorsa beraberinde kavram ve anlam gibi önemli unsurları da göz önünde bulundurulmak zorundadır. Kavramlar zihne özgü birimlerdir ve dünyaya ilişkin tecrübe ve deneyimlerimize dayanır. Yaşadığımız dünyada bir kavram bir dilsel biçimle bağlanmışsa bir anlam gerçekleşir. Daha doğrusu kavramın bir dilsel biçimle karşılanması durumudur. Bu şekilde göstergeleri bir sözlükte de toplayarak gerektiğinde anlamlarını öğrenmek için sözlüğü açar bakarız.

Ancak eğretilenle ilgili bir sözlük yoktur. Sözlük dışı dil kullanımıdır. Eğretilenle, göstergenin yeni bir anlam kazanması durumudur. Her sözcük bir kavramdır ancak eğretilenle ilgili bir ifade anlam ve kavram arasında yukarıda sözü edilen bir ilişki artık mümkün değildir. Eğretilenle normal dil kullanımı dışında birbiriyle bağdaşmayan iki anlamsal alanın karşılıklı etkileşimi sonucu ortaya çıkan yeni bir anlamıdır. Dilin normal kullanım kurallarındaki bir ayrıklıktır. Eğretilenle; dil, düşünce ve kültür arasındaki ilişkiden ortaya çıkar. Karşılıklı alanlar arasındaki mantıksal ve uzlaşmaya dayalı bir gerçekliğe dayanır. Bu durum alışılmamış bağdaştırmalarda farklıdır. Alışılmamış bağdaştırmalarda imge alan ve imge veren arasında mantıksal bir ilişki yoktur.

Ölçünlü dil içerisinde de eğretilenle ilgili ifadeler vardır. Bu durumda geleneksel anlam bilim ölçünlü dil içerisindeki eğretilenle ilgili ifadeleri nasıl açıklayacaktır? Kallan (2009: 22-24) bu durumu şu şekilde açıklar; “Dil sözcük seçimindeki sınırlamayla ilgili olarak kuralların kontrol mekanizması tarafından düzenlenir ve izlenir. Fakat eğretilenle ilgili dilin ölçünlü kullanım kurallarından bir sapmadır. Dilin kullanım kurallarına karşı sapmadan eğretilenle ilgili ifadeler ortaya çıkar. Dilin kurallarına karşı ayrıklığa geleneksel anlam bilim izin vermez, eğretilenle ilgili bunun sonucu olarak dili kirleten bir şey olarak görülür. Bu yüzden geleneksel anlam bilim eğretilenle ilgili üretken estetik işlevini kabul etmez.”

Eğretilenle ilgili anlam genellikle bir uzlaşma sonucu kabul edilebilir düzeyde olabildiği gibi okuyucu/dinleyici açısından da yorumlanabilir yeni bir anlamdır. Yeni bir anlam diyoruz çünkü bu anlam yaşadığımız dünyadaki tüm tecrübe ve deneylerimiz sonucu zihinlerimizde şekillenen ve dilin de harekete geçirici gücü sayesinde ortaya çıkan yeni bir üründür.

Davidson’a (1997: 85) göre eğretilenle ilgili yapmayı öğreten yönergeler yoktur; bir eğretilenle ilgili ne anlama geldiğini ya da ne söylediğini belirleyen el kitapları yoktur; zevksiz eğretilenle ilgili ayırmada kullanılacak bir denektaş da bulunmaz. Bu düşünce ile aynı zamanda şunu da anlıyoruz ki, eğretilenle ilgili ifadeler kültürden kültüre farklılık gösterir. Örneğin Türkçedeki “göz” manasına gelen “eye” sözcüğü İngilizcede farklı anlamda kullanılmaktadır: kasırganın veya suyun kaynağı gibi. “Anlam bilimsel açıdan bakıldığında, görme organıyla çok açık bir şekilde ilgili olan bir şey değildir ama sezgisel açıdan bakıldığında, anlamın genişlemesi için makul bir aday görünmesine rağmen, söz konusu sözcük, çiçeğin ortası için kullanılmamaktadır.” (Palmer, 2001: 84).

Kallan (2009: 13) edebiyat biliminde iki kavram alanının bir gerilim içerisindeki etkileşimi sonucunda ortaya çıkan yeni bir eğretilenle ilgili kavramın çıktığını ve anlamın bu etkileşim sonucunda “gerçek bir şey” olarak daha

orada bulunmadığını ileri sürer. Kallan'a (a.g.e.: 13) göre "eğretileme anlam bilimi (Alm. Metaphernsemantik) yorumlayıcı anlam bilimidir (Alm. hermeneutische Semantik). Eğretileme anlam biliminin ancak konuşucu ve dinleyici arasındaki eytişim içerisinde geçerli olacağını gösterir."

Davidson da "eğretilemelerin, yakalanması güç ya da tamamlanmamış birebir anlamlar içermemekle kalmadıklarını, bazen yanlış ya da belirsiz anlamlarının dışında hiçbir anlam içermediklerini" dile getirir (akt. Salman, 2003: 54). Bu da "eğretilemelerin her zaman doyurucu bir biçimde açıklanamayacakları" anlamına gelir (a.g.e.: 54) "Belki de başarılı eğretilemelerin bizlere (imgelem gücü ve dilsel çağrışımları zengin kişilere!) yaşattığı doyum, işte bu tam açıklanamama, zengin belirsizliklerle yüklü olma, sonsuz çağrışımlara ve anıştırmalara açık olma özelliğinden gelmektedir" (a.g.e.: 54). Davidson bu görüşleriyle açıkça eğretilemenin anlamını reddeder ve ona göre eğretilemenin bir anlamı olamaz.

İki farklı anlamsal alan; imge veren ve imge alan arasında ortaya çıkan güç gerilimdir. İmge veren ve imge alandan bizim anladığımız anlamsal alanlardır. İmge alan ve imge veren de kendi içerisinde anlamsal alanlara sahiptir. Yavuz'un (2010: 226) "Eros ile Thanatos" adlı şiirinde geçen "sana sarı bir yaz gönderdim" alışılmamış bağdaştırmasını ele alalım. "Yaz" sözcüğü anlamsal bir alana sahiptir ve "sarı" sözcüğü de anlamsal bir alana sahiptir. "Yaz" imge alan konumundadır ve soyut bir kavramdır, "bir mevsimi" ifade eder. "Sarı" sözcüğü imge veren konumundadır ve somut bir anlama sahiptir; "bir renk" anlamını içerir. Burada göndergesel anlamı değil, doğanın aldığı sarı renkten ötürü şairin duyduğu bir özlem, duygu daha derin bir etki bırakacağı için kullanılmıştır. Bu eğretilemeli ifade iki farklı anlamsal alanı içerisinde bulundurur. Her iki sözcük de birbirinden farklı kategoride bulunur. Farklı iki kategoride bulunan sözcükler eğretilemeli ifade de bir araya gelerek bir dizide yeni bir anlam ve gerçeklik kazanırlar. Eğretileme somut bir kavram olan "sarı"yı yeni bir gerçeklikle bize takdim eder.

Grünbein'in (1994: 12) "Epitaph" adlı şiirinde geçen "Staubsauger Zeit, wer war Herr S. ?" (Yok edici zaman, kimdi bay S. ?) alışılmamış bağdaştırmasını ele alalım. "Zaman" sözcüğü "imge alan" durumundadır ve soyut bir kavramdır; "vakit veya bir süreyi" ifade eder. "Elektrik süpürgesi" sözcüğü "imge veren" durumundadır, somut bir anlama sahiptir; "teknolojik bir ürün olan bir aleti" ifade eder. Bu eğretilemeli ifade iki farklı anlamsal alanı içerisinde bulundurur. Bu iki anlamsal alanın etkileşimi sonucunda cümle farklı bir kategorideki anlam düzeyine çıkar; cümle yeni bir anlam ve gerçeklik kazanır. "Zaman" kavramına, ortaya çıkan bu yeni bağdaştırmada teknik bir imgesel tasarımla elektrik süpürgesinin "yok edici" bir anlam özelliği verilir.

Her ne kadar farklı kategorilerdeki bu sözcükler mantıksız bir durum sergileseler de sözcükteki bu anlamsal sapma alışılmamış bağdaştırmanın bir işaretidir. Sözcükler arasındaki bu değişim etkisinden ortaya çıkan gerilim okuyucu/dinleyicide yeni bir imge, yeni bir tasarım anlayışı oluşmasında etkili olur. Alışılmamış bağdaştırmadaki göstergeler yeni anlamlarıyla kullanılır. Her ne kadar farklı kategoride bulunan göstergeler birbirinden uzak görünseler de okuyucu/dinleyiciyi alanlar arasında dar anlamdaki bir ilişkiye, anlamsal bir kesişme noktasına götürebilmektedir. Yazar/şair burada benzerliği olan ya da olmayan iki farklı alanın anlamsal etkileşimi yoluyla yeni bir gerçekliği ortaya koyar. Tomkinson'a (2008: 127) göre buradaki "eğretilmeli nitelik esasen, bir bağlamın gerçek ve eşsiz olmasına yol açan etkileşimler ağının kurulmasıdır ve eğretilme muhtelif anlamsal alanların kesiştiği noktada gerçekleşen anlamsal bir olaydır. "Bu gerçekliği sözcüklerin yan anlamlarını, duygu değerlerini, çağrışımlarını ve derin anlamlarını da göz önünde bulundurarak eğretilmeli ifadeleri yorumlayabiliriz. Bu şekildeki göstergelerin anlam çerçevelerini de açıklayarak çözümlerimiz. Özellikle Zymner'in (1993: 17) de belirttiği gibi "sözcüklerin duygu değerlerinin yan anlamlarından daha buluşsal bir özellikte olduğunu" da dikkate almak gerekir.

Bir tarafta Davidson eğretilmenin anlamını reddeder, diğer tarafta Nietzsche eğretilmeyi dilin gerçekliğinin kavranabilir bir aracı olarak anlar. Lakoff&George ise bir şeyin diğer bir şeye göre kavranıldığını gösterir. Weinrich'e (1968: 100) göre eğretilmenin anlam bilimsel tarifi yalnızca metin anlam biliminde (Alm. Textsemantik) mümkündür ve eğretilme bir sözcük olarak "karşıtlık gösterme kuramı" içerisinde tarif edilebilir, çünkü eğretilme de bir parça metindir. Weinrich'in (a.g.e. : 101) de belirttiği gibi "bir edebi yapıttaki eğretilmeler eğretilme geleneğine göre arka planda yorumlanmalıdır, yazarın zihinsel yapısındaki eğretilme kullanımıyla ilgili doğrudan doğruya çıkarımlar yapmak mümkün değildir."

Alışılmamış Bağdaştırmalarla İlgili Kuramlar

Şiir dilinde kullanılan, ama günlük dilde alışılmamış bazı bağdaştırmalar, Roman Jakobson'un kuramı ışığında açıklanabilmektedir. Eagleton (1997: 77) şiirdeki sözcük seçimini şöyle açıklar: "Şiirde dikkatimizi sadece sözcük seçimindeki sürece göre değil, tam aksine eş değerliğe dayalı sözcük bağlantılarına göre yaparız: sözcükleri anlamsal, ritimsel, fonetik (ses bilgisel) veya diğer şekillerdeki eş değerlik durumuna göre sıralarız. Aynı şekilde Jakobson'un alışılmamış bağdaştırmaların "Eş Değerlik İlkesinin seçme ekseninden birleştirme eksenine aktarılmasıyla oluşturulduğunu" belirttiği meşhur açıklamasını da aktarır (akt. a.g.e.: 77).

Alışılmamış bağdaştırmaların Eş Değerlik İkesinin seçme ekseninden birleştirme eksenine aktarılması ile ilgili kuram birçok araştırmacı tarafından ele alınmıştır (bkz. Aksan, 2006: 149-165; Toklu, 2007: 30-31; Özünlü, 2001: 53-57). Günümüzde bu kuram geçerliliğini sürdürmektedir. Ancak bu konuyla ilgili olarak dilbilimciler arasında değişik görüşler bulunmaktadır. Toklu (bkz. 2007: 30-31), Jakobson'un açıklamasına dayanarak şiir dilinde seçim ekseninde bulunan dizisel (Alm. paradigmatisch) sözcüklerle birleştirme ekseninde dizimsel (Alm. syntagmatisch) sözcüklerin bağdaştırılması ile ilgili olarak Hilmi Yavuz'un şiirinden örnekler vererek bunu seçme ve birleştirme ekseninde uygulamasını gösterir. Ancak Özünlü'ye (2001: 83) göre Jakobson'un bu kuramı yazar ve okuyucu arasındaki kişisel, toplumsal ve ekinel bağlantıları göz önünde bulundurmaz; yalnızca dilbilimsel niteliklere yaslanır. Özünlü (a.g.e. : 83) bu durumu böyle değişik eksenlerde bulunan sözcükler bağdaştığında ortaya çıkan anlam demetlerinin yalnızca şiir türünü inceleyecek ve dilbilimin bir dalı olan anlam bilimin bir alt kolu sayılabilecek bir şiirsel anlam bilim (poetic semantics) yardımıyla açıklanabilecektir şeklinde açıklar. Bu tür bir bilim dalı da henüz olmadığı için Jakobson'un şiir dilinde sözünü ettiği, yazar ve okuyucu arasındaki "şiirsel iletişim" onun bu kuramına dayanarak açıklanamamaktadır (a.g.e: 83). Michael Riffatterre'nin de aynı şekilde bu kuramı eleştirdiğini belirten Özünlü (a.g.e.: 84) kuramı şu şekilde açıklar: Riffatterre çalışmalarında, şiir dilinde kullanılan alışılmamış sözcük birleşimlerine, sözcük yinlemelerine ve bunların kaynaklandığı dizem özelliklerine, eş dizimli yapılarla, biçim bilgisel sapmalara ve söz sanatlarına eğilmiş ve bütün bu deyiş bilimsel niteliklere bağdaşma adını vermiştir [...] Çoğunlukla şiir dilinin anlam yapılarıyla ilgilenmiş, bu yapıların şiirdeki her sözcükle dolaylı olarak bağıntılı bulunduğunun üzerinde durmuştur. Ona göre, şiiri okuyan bir kimse her sözcükte kendi kişisel deneyimlerini anımsamaz ve gerçekle doğrudan ilişki kurmaz. Şiirdeki sözcükler, ancak şiirdeki bağlamın çağrıştırdığı imgesel kavramlarla bağıntı kurar. Bu yüzden şiir özel yorumlamayı gerekli kılan bir olgudur.

Aksan (2006: 151) Özünlü ve Jakobson'un alışılmamış bağdaştırmalara bu tür değişik yaklaşımlarını şu şekilde değerlendirir: Bu tür örneklerin içinde bulunduğu kullanımlar şiirsel anlam bilim adı verilebilecek olan dalın ortaya çıkmasıyla açıklık kazanabilecektir. Aksan alışılmamış bağdaştırmalar ile ilgili olarak konuyu daha derin ortaya koyabilmek amacıyla çeşitli örnekler verir. Aksan (a.g.e.: 164-165) şiir örnekleriyle ortaya koyduğu alışılmamış bağdaştırmalara yönelmenin etkili anlatım çabasının bir ürünü ve deyim aktarmalarından da yararlanan güçlü anlatım eğilimi olduğunu belirtir: Günlük konuşma dilinde de zaman zaman aynı eğilimi gösteriyoruz. Örneğin kavga kaşağısı, ömür törpüsü, şeytan çekici, çene kavafı, insan sarrafı, çehre züğürdü gibi deyimlerde, tamlamanın öğeleri, anlam bilim açısından

özellikleri dikkate alınmadan, soyut+somut, somut+soyut kavramlar bir araya getirilerek birleştirilmiştir. Bu ögeler, başlangıçta bir kişinin gerçekleştirdiği, zamanla beğenilerek yaygınlaşmış anlatım biçimleridir. Bugün Türkçede ve birçok dilde kullanılan kırık kalp, soğuk savaş, sıcak savaş gibi örnekler, hatta mavi yolculuk gibi tamlamalar da aynı nitelikteki ögelerdir; zamanla çok kullanılır duruma gelen alışılmamış bağdaştırmalardır.

Aksan (a.g.e.: 164) özellikle şiir dilinde çok rastlanan bu bağdaştırmaları doğrudan doğruya anlam bilim aracılığıyla incelenebileceğini ve göstergelerin anlam çerçeveleriyle açıklanarak çözümleneceğini belirterek kimi yazarların sözünü ettikleri gibi bir “şiir dil bilgisi” nin gerekli ve yeterli olmadığı düşüncesindedir.

Aksan’ın anlam bilim açısından ele aldığı şiir incelemelerinde söz konusu olan göstergedeki iki alan; imge veren ve imge alan konusunu daha iyi kavrayabilmek için bu konudaki düşüncelerin ve kuramların biraz daha ayrıntılı olarak ortaya konulması yerinde olacaktır.

Aralarında Stephan Ullmann’ın da bulunduğu birçok bilim adamı, imge veren ve imge alan arasındaki mesafenin (Alm. Spanne) eğretilen kalitesinin düşük ya da yüksek olup olmadığını belirleyen bir ölçek olduğu görüşündedir. Weinrich (1976: 297) ise “imge veren ve imge alan arasındaki mesafe ne kadar uzaksa eğretilme de o derece alışılmamıştır. Eğretilme ne kadar alışılmamışsa şair de o kadar ustadır” görüşüne katılmaz.

Eğretilme alanında önemli bir görüngü olan alışılmamış bağdaştırmalar, dil ve edebiyat bilimcilerinin uzun süredir tartıştığı bir konudur. Weinrich (akt. Netzel, 2003: 489) Aristoteles’ten Ullmann’a kadar alışılmamış bağdaştırmalar hakkındaki pek çok övgüdeki benzerliğin şaşırtıcı olduğunu belirterek sadece kararlılığı yüzünden değil bilgi verici uyumsuzluğu açısından da anılmaya değer bulunduğu eğretilen alışılmadık olan faktörünü modern bir düşünce olarak bulur.

Weinrich’e (1976: 299) göre alışılmamış bağdaştırmalar hakkında yazarlar farklı düşünceler içerisinde olmuşlardır: Eğer bir kalkanı bir kadehe benzetirse Aristoteles için de bir eğretilme alışılmadıktır. Ortak benzerlik yok olur ve başvuracak yerleri açıklanamaz [...] Önemli eleştirmenlerden Sayce ve Ullmann yaptıkları açıklamalarında ve örneklerinde, eğretilen iki unsuru olan, imge veren ve imge alan arasındaki gerçek mesafeye göre eğretilen alışılmadık olduğunun ölçülmesini istemişlerdir [...] Burada eğretilme sınırlarını metafiziğe açar.

Weinrich (akt. Cochetti, 2004: 197-198) yaygın olan “alışılmamış” eğretilmeleri üç kavram temeline göre ayırır:

1-Sözcük alanı (Alm. Wortfeld), yani anlam alanı (Alm. Bedeutungsfeld); bilişsel-psikolojik terim bilgisinde en küçük anlam taşıyıcı birimlerin ya da tek sözcüğün türetildiği ve en küçük anlamsal özellik gösteren anlamsal alt alanlar (Alm. Subdomänen).

2-İmge alanı (Alm. Bildfeld); en az iki ayrı cinsten (Alm. heterogenen) sözcük- veya anlam alanları, örn. düşünce akımı, dünya tiyatrosu. İmgesel alanlar, kabul edilmiş güncel belli tecrübelerden sapan ve bir dereceye kadar içeriği gösteren eğretilmelerden oluşan sabit şemalardır.

3-İmge aralığı (Alm. Bildspanne); anlamsal mesafe gibi aynı şekilde uzaklığı ve imgesel alanın iki ana unsurunun ilişkisinin birbirine olan etkisidir. “Dünya” ve “tiyatro” ilişkisini imgesel alanda “dünya tiyatrosu” veya güncel eğretilmelerde “Dünya bir tiyatrodur” buna örnek olarak gösterilebilir.

İmge veren ve imge alan arasındaki ilişki; “gerilim”, anlamsal olarak aralarındaki mesafenin uzaklığı ve yakınlığı alışılmamış bağdaştırmalar da önemli bir değerlendirme ölçütü haline gelmiştir. Weinrich (1976: 303-304) her eğretilmenin kendi unsurları arasında bir aykırılığa sahip olduğunu ve onu sözcük olarak ele aldığımızda bunu açığa çıkardığını belirtir: ” Devlet gemisi, bu bir gemi midir değil midir? Cevap ya evet ya da hayır olmalıdır. Devlet politik bir sosyal yapıdır elbette gemi değildir ama gemidir de, çünkü imgesel dil uzlaş gereği öyle istiyor. Bu aykırılık her eğretilmede gizlidir.”

Weinrich (a.g.e.: 302) eğretilmeyi bir düşünce modeli olarak açıklar. Ona göre alışılmamış bağdaştırmalar hakkındaki görüşleri daha farklı temellere dayanır. Weinrich’e (a.g.e. : 303) göre birçok araştırmacı için imge veren ve imge alan arasındaki mesafenin uzaklığından ziyade bunlar arasındaki hayret verici olan tehlikeli yakınlığıdır (Alm. gefährliche Nähe). Birbirinden uzak ama birbirini zorlayan bu iki alanın aralarındaki mesafenin bir yerde ortak bağlantıyı yok etmesinden kaygı duyulur. Weinrich (a.g.e.: 304-308) bu düşünceyi Paul Celan’ın Todesfuge şiirindeki meşhur kapkara süt (Alm. schwarze Milch) örneğinde gösterir:

“Schwarze Milch der Frühe wir trinken sie abends

Wir trinken sie mittags und morgens wir trinken sie nachts

Wir trinken und trinken.”

Weinrich (a.g.e.: 302) yukarıdaki örneği şu şekilde açıklar: “Kapkara süt ve sabah vakti sütü, iki eğretilmeli bir bağlantı. Özellikle ilk eğretilmeye dikkat edelim. Rimbaud’daki ‘yeşil dudaklar’ gibi aynı alışılmamışlık derecesine benziyor. Sözcük bilimini bilen burada bir zıtlaşmanın söz konusu olduğunu söyleyecektir. Güzel ama bu terimle bakışımızı değiştiremeyiz, zıtlasma da eğretilmedir. Çünkü paradoks, aykırılık, bunu

defalarca söyledik, eğretilenidir. Dini inanış tarzı olan süt veya incil meseli süt benzetmeleri bu şiirdeki kapkara süt. Bilinmesi gerekir ki kapkara süt eski geleneğe göre melankoliktir [...] Eğretilime çelişkili bir ifadedir. Alışılmamış bağdaştırma, aykırılığı farkına varılmadan kalabilen bir ifadedir.”

Weinrich yukarda belirttiği gibi alışılmamış bağdaştırmaları önemsiz bir sapma (Alm. geringe Abweichung) gösteren eğretilmeler olarak belirler. Öyle ki bazı durumlarda iki alan arasındaki yakınlığı bile algılama ve fiziksel durumlarına göre tehlikeli bulur. Burada anlam farklı bir alana taşınmamış, sadece küçük bir adım atılarak renk değişikliğine gidilmiştir (a.g.e.: 307). Aslında “kapkara süt” anlamsal ve mantıksal olarak süt ile ilgisi olmaması gereken bir durumdur. Daha doğrusu bu durumda siyah ve beyaz renklerin birbirinden çok uzak olduğu açıkça görülür. Weinrich bu tür sapmalarda sözcük alanı düşüncesine göre hareket eder ve sözcüklerin mantıksal kavranabilir ilişkilerini kategorik olarak ön planda tutar. (örn. bir renk ölçüğindeki renkler arası ilişkiler gibi) İmge alan ve imge veren her iki niceliğin birlikte olduğu önemli anlam birimcikler olarak kavramsal yakınlık ortak benzerlik noktasına dayanır.

Alışılmamış bağdaştırmalardaki buna benzer kategorik yakınlık durumunu birçok Almanca ve Türkçe şiirde de görebiliriz:

“im goldgelben Schatten” (Celan, 1992: 222)

(”altın sarısı gölgelerde”)

“ben siyah çöllerin pırlanta kaktüsü” (İskender, 2010: 95)

“başucunda Siyah Güneşler;-sabah! ” (Yavuz, 2010: 339)

Yukardaki örneklerde de görüldüğü gibi anlam farklı bir alana taşınmamış, sadece küçük bir adım atılarak renk değişikliğine gidilmiştir. Aslında “altın sarısı gölge” anlamsal ve mantıksal olarak gölgeye yakıştırılamayacak bir durumdur. “Siyah çöller” bağdaştırmasında da renkler arasında bir zıtlık vardır. “Siyah güneş” ifadesinde de aynı durum söz konusudur. Buradaki renk ikilemi aynı zamanda “zıtlaşma” diye bilinen eğretileninin özel türlerinden biridir. Buradaki renkler aynı ölçek içerisinde yer alsalar da birbirleri arasındaki zıtlık alışılmadık bir durum sergiler.

Weinrich’in tespit ettiği farklı bir dilsel alışılmadık biçim de, kavramsal ve kategorik bir yapı içerisinde değerlendirmenin mümkün olmadığı Paul Celan’ın bir şiirindeki “Stundenholz” (vakit tahtası) bileşik sözcüğünün alışılmamış bağdaştırmaların arasında kullanılmasıdır (akt. Netzel 2003: 494). Weinrich’in tespitlerine göre imgesel eğretilmeyi alışılmamış hissedip hissetmeyeceğimiz imgesel gerilime bağlıdır; eğretilmedeki aykırılık kendi

içyapısına dayalı imgesel gerilimin büyüklüğüne bağlı değildir. Weinrich'e göre bir eğretilenimin kalitesi sadece imge alan ve imge veren alanlar arasındaki aykırılık ile değil, alanlar arasındaki imgesel gerilimin büyüklüğü ile de ifade edilir.

Sonuç

Alışılmamış bağdaştırmalar şiirde daha geniş anlamdaki duygu, düşünce ve tasarımların gösterildiği öğelerdir. Bu tür duygu ve düşünceler örtük yapıdaki tasarımlar olarak da karşımıza çıkar. Alışılmamış bağdaştırmalarda göze çarpan en önemli özellik alanlar arasında mantıksal bir ilişkinin bulunmamasıdır. Her ne kadar farklı kategoride bulunan bu tür sözcükler birbirinden uzak görünseler de okuyucu/dinleyiciyi alanlar arasında dar anlamdaki bir ilişkiye, anlamsal bir kesişme noktasına götürdüğü de görülmektedir. Sözcüklerin burada yan anlamları, duygu değerleri, imgesel özellikleri ve çağrışımları kadar derin anlamları da önemli bir rol oynamaktadır. Okuyucu/dinleyicinin bu öğeleri çözümlemesi ve açıklaması ancak içerisindeki sözcüklerin derin anlam yapılarının incelenip yorumlanmasıyla mümkün olmaktadır. Alışılmamış bağdaştırmalar bir dizgede daha önce var olmayan yeni bir anlamı da ortaya çıkarmaktadır. İki farklı kategorideki anlamsal alanın birbiriyle etkileşimi ve kaynaşması sonucunda ortaya çıkan imgesel gerilimden yeni bir anlam ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan yeni anlam ancak okuyucu/dinleyicinin yorumlaması ve çözümlemesiyle zihinlerde bir değer kazanmaktadır. Alışılmamış bağdaştırmalar bu özelliği ile okuyucu/dinleyicinin zihninde çeşitli tasarımların oluşmasına yol açtığı gibi çeşitli duyguları da uyandıran etkili bağdaştırmalardır. Kültürden kültüre, kişiden kişiye değişen bu algılama durumu okuyucu/dinleyiciye dilde, anlam bilimsel olarak açıklanması zor ancak yorumlanarak açıklanabilen bir durumu da göstermektedir. Yirminci yüzyıl yazar/şairlerinde alışılmamış bağdaştırmalara büyük bir yönelimin olduğu açıkça görülmektedir.

Alman ve Türk yazın dili/şiirlerinde günümüzde hemen her konuda alışılmamış bağdaştırmalara rastlamak mümkündür. Alışılmamış bağdaştırmalar, içerisindeki sözcüklerin yeni anlamlar kazandığı birer buluşsal tasarımlar olup, ortaya çıkan yeni anlam örgüsü içerisinde okuyucu/dinleyicinin zihninde geniş duygu, düşünce, görüntü ve tasarımların oluşmasına katkı sağlamaktadır. Alışılmamış bağdaştırmalar okuyucu/dinleyiciyi yeni algılamalara götürmekte, şiirlerde bir zorluk gibi görünse de şiir sanatında estetik değerlerin önem kazandığı günümüzde imgelem dünyasına farklı bir renk katmaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışmada araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir. Çalışmanın özgünlüğüne dikkat edilmiş, yararlanılan kaynaklar dipnot ve kaynakçada usulüne uygun olarak eksiksiz zikredilmiştir.

Kaynakça

Aksan, D. (2004). Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri, 2. Baskı, Ankara, Bilgi yayınevi.

Aksan, D. (2006). Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, 6. Baskı, Ankara, Engin Yayınevi.

Aksan, D. (2009). Anlambilim, 4. basım, Ankara, Engin yayınevi.

Braak, I. (1990). Poetik in Stichworten, 7. , überarb. und erweitt. Auflage, Kiel, Verlag Ferdinand Hirt.

Celan, P. (1992). Gesammelte Werke 1, Gedichte, Frankfurt, Suhrkamp, s.222

Cochetti, S. (2004). Differenztheorie der Metapher, Münster, LIT Verlag

Coşkun, M. (2007). Sözü'n Büyüsü Edebi Sanatlar, İstanbul, Dergâh yayınları.

Davidson, D. (1997). "Eğretilemelerde Anlam", Çev: Yurdanur Salman, Kuram kitap, Aylık Edebiyat Dergisi ,14, İstanbul, Kur yayıncılık, s.85-96

Eagleton, T. (1997). Einführung in die Literaturtheorie, 4. Auflage, Stuttgart, Metzler.

Grünbein, D. (1994). Den Teuren Toten, Frankfurt, Suhrkamp, s.12

İskender, K. (2010). Karanlıkta Herkes Biraz Zencidir, 5. Baskı, İstanbul, Sel Yayıncılık, s.95

Kallan, P. (2009). Die Semantik der metaphorischen Welt, Frankfurt, Peter Lang

Netzel, R. (2003). Metapher: kognitive Krücke oder heuristische Brücke, Heidelberg, Kováč.

Özünlü, Ü. (2001). Edebiyatta Dil Kullanımları, İstanbul, Multilingual.

Palmer, F. R. (2001). Semantik, çev: Ramazan Ertürk, Ankara, Kitâbiyât.

Salman, Y. (2003). "Dilin Düşvreni: Eğretileme", Kitap-lık, Aylık edebiyat dergisi, Sayı: 65, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s.53-54

Toklu, M. O. (2003a). Şiir Dili ve Çevirisi, Ankara, Akçağ yayınları.

Toklu, M. O. (2003b). “Alışılmamış Bağdaştırmaların Anlam Yapısı”, II. Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu Bildirileri, Adana, Çukurova Üniversitesi Yayınevi, s.144-153

Toklu, M. O. (2007). Dilbilime Giriş, 2. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları.

Tomkinson, F. (2008). ”Ricoeur’un Eğretileme Kuramı”, Cogito, Paul Ricoeur özel sayısı, Sayı: 56, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s.161-191

Weinrich, H. (1968). ”Die Metapher”, In: Poetica, Zeitschrift für Sprach - und Literaturwissenschaft, München, W. Fing Verlag, 2. Band, s.100-140

Weinrich, H. (1976). Sprache in Texten, Stuttgart, Klett.

Yavuz, H. (2010). Büyü’sün Yaz!, 4. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s.226

Zymner, R. (1993). ”Ein Fremdes Wort”, In: Poetica, Zeitschrift für Sprach -und Literaturwissenschaft, 25. Band, München, W. Fing Verlag, s. 3-33